

Refleksje dotyczące wspomagania w szkole

Najważniejszym punktem wyjściowym do pomocy w funkcjonowaniu szkolnym uczniowi z zespołem Aspergera ze strony kadry (czyli tych wszystkich, którzy wchodzi w kontakt z dzieckiem) jest uświadomienie, że to dziecko ma wrodzone zaburzenia rozwojowe, które powodują, że postępuje ono i reaguje inaczej niż pozostali uczniowie.

Zbyt często zachowanie tych dzieci jest interpretowane jako „emocjonalne” lub „manipulacyjne”, albo też używa się innych pojęć pomijających kwestię innego reagowania na świat i jego bodźce. Z takiego uświadomienia wynika, że kadra szkoły musi starannie indywidualizować swoje podejście do tych dzieci. Nie będzie oczekiwanych efektów, jeżeli potraktuje się je tak samo, jak inne dzieci. Sam Asperger, na podstawie własnej pracy z takimi dziećmi, zdał sobie sprawę z istotnej wagi postawy nauczyciela. W 1944 roku pisał:

„Te dzieci często wykazują zadziwiającą wrażliwość na osobowość nauczyciela. Mogą być nauczane, ale jedynie przez tych, którzy okażą im prawdziwe zrozumienie i uczucie; przez ludzi, którzy okażą im życzliwość i co ważne – poczucie humoru. Istotna, emocjonalna postawa nauczyciela wpływa, w sposób niezamierzony i bezwiedny, na usposobienie i zachowanie dziecka”.

Chociaż zapewne wiele dzieci z ZA może być nauczanych głównie w warunkach zwykłej klasy, to często potrzebują one także kadry wspierającej nauczanie. Jeżeli występują problemy w uczeniu się, to gabinet reedukacyjny, lub zajęcia wyrównawcze będą pomocne w zapewnieniu uczniowi indywidualizowanego wyjaśnienia materiału i jego ponownego opracowania. Być może nie będzie potrzebny logopeda, ale specjalista z zakresu mowy i języka przydałby się w szkole jako doradca kadry w kwestii problemów w takich obszarach jak praktyczny język. Jeżeli występują znaczne zaburzenia motoryczne, jak to czasami ma miejsce, to szkolny terapeuta zajęciowy może wnieść pomocny wkład. Pedagog szkolny, albo pracownik socjalny może zapewnić trening prostych umiejętności społecznych, jak również udzielić ogólnego wsparcia emocjonalnego. W końcu grupka dzieci wykazujących potrzebę wspierania na wysokim poziomie, może odnieść korzyści z pomocy nauczyciela wspomagającego przydzielonego im do pracy w klasie. Z drugiej strony, część lepiej funkcjonujących dzieci i te z łagodną postacią ZA, są zdolne do adaptacji i działania przy niewielkim zakresie formalnego wsparcia ze strony szkoły, o ile kadra jest wyrozumiała, wspomagająca i elastyczna.

Istnieje szereg ogólnych zasad wspomagania większości dzieci z różnym stopniem PDD (Pervasive Development Disorder- całościowe zaburzenia rozwoju) w szkole, które także w równym stopniu odnoszą się do ZA.

-Zajęcia lekcyjne powinny być w najwyższym stopniu zwięzłe, strukturalne i przewidywalne. Dzieci z ZA często nie lubią niespodzianek. Powinny one być zawczasu przygotowane, o ile to możliwe, do zmian i modyfikacji dotyczących m.in. takich spraw, jak zmiany w rozkładzie, wolne dni, etc.

-Zasady powinny być egzekwowane ostrożnie. Wiele z tych dzieci może w całkiem sztywny sposób odbierać „zasady” dość dosłownie. O ile jasno wyrażone zasady i porady, najlepiej zapisane uczniom, są pomocne, to powinny być stosowane z pewną dozą elastyczności. Te -

zasady nie muszą być automatycznie takie same dla dzieci z ZA, jak dla pozostałych uczniów. Ich potrzeby i możliwości są różne.

-Nauczyciele w trakcie nauczania powinni w pełni wykorzystać zakres szczególnych zainteresowań dziecka. Dziecko będzie uczyło się najlepiej, kiedy w programie znajdzie się obszar bliskich mu zainteresowań. Nauczyciele mogą w twórczy sposób połączyć zainteresowanie dziecka z procesem nauczania. Można również wykorzystać odniesienie do szczególnych zainteresowań jako nagrodę dla dziecka za zwięźzione sukcesem inne zadania lub zastosowanie się do przepisów, albo oczekiwanych zachowań.

-Większość uczniów z ZA dobrze reaguje na wykorzystanie środków wizualnych: rozkładów, kart, list, obrazków, etc. Pod tym względem są oni bardzo podobni do innych dzieci z PDD i z autyzmem.

-Generalnie, staraj się stale uczyć dość konkretnie. Unikaj języka, który może być niezrozumiały dla dziecka z ZA, a więc wszelkiego ironizowania, dezorientujących metaforycznych wypowiedzi, idiomów, etc. Pracuj nad zniwelowaniem i uproszczeniem bardziej abstrakcyjnego języka i pojęć.

-Sprecyzowane strategie dydaktyczne mogą być bardzo pomocne przy wspieraniu dziecka w nabywaniu wprawy w obszarach „funkcji wykonawczych” takich jak organizowanie i umiejętności uczenia się.

-Upewnij się, że osoby pracujące z dzieckiem poza klasą lekcyjną, takie jak nauczyciele WF, kierownicy autobusów szkolnych, wychowawcy świetlicy, bibliotekarze, etc. są zaznajomieni ze sposobem funkcjonowania dziecka i z jego potrzebami, oraz że przeszli odpowiednie przeszkolenie w zakresie podejścia wspomagającego. Te środowiska o mniej rozbudowanej strukturze, gdzie bieżące oddziaływania i oczekiwania są mniej jasne, wydają się być trudne dla dzieci z ZA.

-Staraj się unikać wzrostu rozwiązań siłowych. Te dzieci często nie rozumieją sztywnej formy wyrażania władzy, czy gniewu i jeżeli nastąpi konfrontacja przymusu, same zareagują sztywnością i uporem. W takich sytuacjach ich zachowanie może szybko wymknąć się spod kontroli i dlatego często jest lepiej, jeśli personel wycofa się, tym samym pozwalając, aby emocje wygasły. Zawsze preferuje się, o ile to tylko możliwe, przewidywanie takich sytuacji i podejmowanie działań zapobiegawczych umożliwiających unikania konfrontacji poprzez uspokojenie, negocjowanie, ukazywanie wyboru, albo odwrócenie uwagi na coś innego.

Główny obszar zainteresowania dzieckiem krocącym przez szkołę wiąże się z promowaniem bardziej właściwych interakcji społecznych i niesieniem pomocy dziecku w lepszym dopasowaniu się społecznym. Trening formalnych, pouczających umiejętności społecznych może mieć miejsce zarówno w klasie szkolnej, jak i w bardziej odosobnionych warunkach. Strategie, które były najbardziej udane wykorzystują bezpośrednie modelowanie i odgrywanie ról na poziomie konkretnym (tak jak w Programie Zdobywania Umiejętności – Skillstreaming Curriculum). Poprzez ponawianie prób i ćwiczenia jak uporać się z różnymi sytuacjami społecznymi, dziecko może ufnie nauczyć się sprowadzać te umiejętności do naturalnych warunków. Pozytywne jest również wykorzystanie systemu par, gdzie dziecko w parze z innym ma spożytkować takie strukturalne spotkania. Wykorzystanie „koleżeńskiego systemu” może być bardzo efektywne, gdyż takie dzieci najlepiej wchodzi w relacje 1 na 1.

Rozważny dobór kolegi-rówieśnika nie będącego Aspergerem może być środkiem do kreowania umiejętności społecznych, ośmielania do przyjaźni i redukowania stygmatyzacji.

Należy podejmować środki ostrożności, szczególnie w starszych klasach, aby chronić dzieci przed drażnieniem zarówno w sali lekcyjnej, jak i na zewnątrz, gdyż jest to jedno z największych źródeł lęku w przypadku starszych dzieci z ZA. Należy poczynić wysiłki, aby pomóc innym uczniom osiągnąć lepsze zrozumienie dziecka z ZA, w sposób, który będzie promował tolerancję i akceptację. Nauczyciele mogą wykorzystać znaczny poziom umiejętności akademickich posiadanych przez wiele dzieci z ZA, aby pomóc im zdobyć uznanie rówieśników.

Byłoby bardzo wskazane, gdyby dziecko z ZA czasami mogło mieć możliwość pomocy innym dzieciom. Chociaż większość dzieci z ZA prowadzi się bez leków, są szczególne sytuacje, kiedy farmakoterapia sporadycznie może być użyteczna. Nauczyciele powinni być przygotowani na ewentualne problemy związane z takimi stanami emocjonalnymi jak lęk, czy depresja, zwłaszcza u starszych dzieci z ZA. Leki zawierające substancje antydepresyjne, mogą być zalecone jeżeli problemy z nastrojami znacznie zaburzają funkcjonowanie dziecka. Niektóre dzieci ze szczególnie nasilonymi objawami kompulsywnymi, albo zachowaniami rytualistycznymi, można wspomóc tymi samymi lekami. Przy problemach z zaburzoną uwagą w szkole, zauważanych u niektórych dzieci, czasami można podawać leki stymulujące, mniej więcej w taki sam sposób, jak są stosowane w leczeniu zaburzenia deficytu uwagi (ADHD – Attention Hyperactivity Deficit Disorder).

Sporadycznie, farmakoterapia może być wskazana w odniesieniu do poważniejszych problemów z zachowaniem, w przypadku których nie skutkują pozamedyczne oddziaływania behawioralne.

Usiłując wcielić ogólne nauczanie i plan wspomagania w środowisku szkolnym, często pomocna jest bliska współpraca kadry i rodziców, gdyż rodzice są często najbardziej obeznani w sposobach w jaki wcześniej pracowano z danym dzieckiem.

Jest również mądrym przedsięwzięciem aby jak najwięcej szczegółów tego planu zamieścić w Indywidualnym Planie Edukacyjnym, tak aby rozwój mógł być monitorowany i przenoszony z roku na roku. W końcu, przy wyposażaniu takich planów w środki realizacji, czasami może być pomocne sporządzenie listy pomocowej zewnętrznych konsultantów kompetentnych w zakresie wspomagania dzieci z zespołem Aspergera i innymi formami PDD. To mogliby być konsultanci poradni dla dzieci autystycznych, psychologowie, lub lekarze. W skomplikowanych przypadkach zawsze doradza się pracę zespołową.